

Justitiedepartementet

Betänkandet Säkerhetsprövningar – nya regler (SOU 2024:88)

Statens servicecenter är en myndighet med ca 1 5000 medarbetare och vars uppgifter omfattar administrativt stöd åt myndigheter samt att för andra myndigheters räkning utföra uppgifter enligt lagen om viss gemensam offentlig service. Myndigheten är också beredskapsmyndighet. Statens servicecenter bedriver säkerhetskänslig verksamhet inom ramen för båda uppgifterna och väljer mot den bakgrunden att inkomma med ett yttrande, då myndigheten i förhållandevis hög grad kommer i kontakt med frågor om säkerhetsprövningar.

Sammanfattningsvis vill Statens servicecenter

- tillstyrka utredningens förslag avseende grundutredningar, beslutsmotiveringar m.m., detta med reservation för att leverantörer även fortsättningsvis ska kunna utföra vissa delar av grundutredningarna,
- tillstyrka utredningens förslag om avstängning av statligt anställda (utvecklas inte närmare nedan),
- framhålla en osäkerhet angående lämpligheten i att kunna överklaga beslut om säkerhetsprövning, där ett kommande utredningsarbete fortsatt bör analysera för- och nackdelar med en sådan ordning och inte ha formen av en genomförandeutredning,
- avstyrka förslaget om att även personal hos leverantörer med ett säkerhetsskyddsavtal ska kunna överklaga ett beslut om säkerhetsprövning,

Grundutredningar, beslutsmotiveringar, m.m. (kapitel 7, 8)

Statens servicecenter ser generellt positivt på de ändringar och förtydliganden som föreslås vad avser den s.k. grundutredningens innehåll, dokumentationen och motiveringen av beslut med mera. Statens servicecenter vill dock framhålla några punkter särskilt.

Utredningen gör i avsnitt 8.2.3 vissa uttalanden om vem som kan utföra grundutredningen när säkerhetsprövningen följer av ett säkerhetsskyddsavtal. Enligt utredningen är den ordning som bl.a. hänvisas till av Säkerhetspolisen olämplig, där en verksamhetsutövare kan avtala med en leverantör om att ansvara för grundutredningen av leverantörens personal. Därefter fattar verksamhetsutövaren beslut om godkännande efter registerkontroll. Utredningen menar att ansvaret för den samlade bedömningen innebär att det är verksamhetsutövaren som ska ansvara för grundutredningen och också göra också initiala bedömningar. Statens servicecenter tolkar detta som att det är verksamhetsutövaren som då förväntas utföra grundutredningen.

Statens servicecenter invänder mot utredningens analys i denna del. Utredningen har inte presenterat någon faktisk problembild med att leverantörer ansvarar för en grundutredning, trots ett konstaterande av att det förekommer. Det är också leverantören som har bäst personkunskap om sin personal, och följaktligen bäst möjligheter att iaktta förändringar i beteenden eller attityd över tid. Ur kvalitetshänseende talar därför mycket för att en leverantör även fortsättningsvis ska kunna utföra grundutredningen avseende merparten av den personal som är aktuell för ett uppdrag. Verksamhetsutövaren kan då fokusera på att genomföra grundutredningen avseende centrala personer hos leverantören (t.ex. ledning, säkerhetschef och liknande). Det kan heller knappast ses som främmande att en leverantör bedömer att en medarbetare är olämplig att delta i ett visst uppdrag.

Utöver kvalitetsaspekter och möjligheten att följa upp säkerhetsprövningarna över tid, tillkommer också en aspekt av kostnads-effektivitet. Verksamhetsutövarnas säkerhetsskyddsorganisationer är redan i dag hårt belastade och i många fall med långa handläggnings-

tider även oaktat hanteringen av registerkontroller. Ett större ansvar på verksamhetsutövarna i detta avseende kan antas medföra en betydande kostnadsökning vars omfattning i sådana fall behöver analyseras närmare. Det kan också ifrågasättas om eventuella resurstillskott till verksamhetsutövarnas säkerhetsskyddsarbete bör användas för just denna uppgift, utifrån det resonemang som förs ovan.

Av utredningens författningsförslag, inklusive författningskommentar, framgår emellertid inte någon begränsning för leverantören att utföra delar av grundutredningen. Däremot behöver verksamhetsutövaren, för att göra den samlade bedömningen, ta del av utredningsmaterialet från leverantören i sådana fall innan beslut fattas. Det är viktigt att detta tydliggörs i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Bör säkerhetsprövningsbeslut kunna överklagas?

Statens servicecenter ser vissa fördelar med att beslut om säkerhetsprövning ska kunna överklagas. Det främsta skälet bör vara rättssäkerheten för den enskilde eftersom det rör beslut som kan ha stor påverkan för den enskilde arbetstagaren och är del av en process som av nödvändighet innebär intrång i den personliga integriteten. Utifrån ett arbetsgivarperspektiv skulle förslaget till viss del innebära ökad tydlighet och förutsebarhet, särskilt när myndighetens beslut står sig vid den senare prövningen.

Samtidigt utgår lagregleringen ytterst från perspektivet Sveriges säkerhet och att det är verksamhetsutövaren som förväntas ta ansvar för sin verksamhet. Utifrån hur dagens system är uppbyggt kan det principiellt ifrågasättas om en verksamhetsutövars beslut ska kunna överprövas av någon annan, eftersom det är verksamhetsutövaren som själv känner sin verksamhet och sina skyddsvärden bäst. Det framstår i sammanhanget som oklart vad en överprövningsinstans ska bedöma, om det t.ex. är omständigheter eller personförhållanden i relation till en given säkerhetsklass, eller om också myndighetens indelning av anställningar i säkerhetsklass ska vara föremål för direkt eller indirekt

prövning. Det är grundläggande frågor för hur verksamhetsutövaren utformar sitt säkerhetsskyddsarbete.

Som framförs av Försvarmaktens expert i det särskilda yttrandet behöver också effekten av att ett säkerhetsprövningsbeslut upphävs redogöras för, inklusive hur det påverkar verksamhetsutövarens arbetsledningsrätt. Givet det ansvar som åvilar verksamhetsutövaren framstår det ur säkerhetsperspektiv som mindre ändamålsenligt att låta personer delta i den säkerhetskänsliga verksamheten som verksamhetsutövaren själv inte anser är pålitliga. Det kan medföra problem också i relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare. Det bör också framhållas att det negativa beslutet i sig, även om det senare upphävs vid överprövning, kan innebära en risk för att arbetstagaren hyser agg mot verksamhetsutövaren.

Givet ovanstående bedömer Statens servicecenter att ytterligare analys behöver göras för att ta ställning generellt till förslag som innebär att säkerhetsprövningsbeslut ska kunna överklagas. Fortsatt utredning bör också ta i beaktande den förväntade effekten av övriga åtgärder som föreslås om grundutredning och beslutsmotivering. Kvaliteten i verksamhetsutövarnas beslutsfattande kan förväntas öka och, i den mån sekretess inte hindrar det, bli mer transparent för den prövade. Till detta vill Statens servicecenter också framföra behov av särskild vägledning kring hur diskrimineringsbestämmelserna ska hanteras, inklusive vilket skydd som befintliga bestämmelser på området ger den säkerhetsprövade.

Vad gäller beslut om säkerhetsprövning som avser personal hos leverantörer vill dock Statens servicecenter avstyrka detta redan i nuläget. För individen kan dessa beslut i normalfallet inte anses ha samma påverkan som vid anställning hos verksamhetsutövaren. I en avtalssituation generellt har också uppdragsgivaren möjlighet att genom avtalet godkänna vilken personal hos leverantören som får användas för uppdraget. Det framstår mot den bakgrunden som oproportionerligt att personal hos leverantören skulle kunna överklaga ett säkerhetsprövningsbeslut.

Övrigt

Statens servicecenter noterar att utredningen, i likhet med en tidigare utredning, utgår från att bestämmelserna om tystnadsplikt i 8 kap. 2 § säkerhetsskyddslagen inte skulle omfatta leverantörer som verksamhetsutövaren har ingått säkerhetsskyddsavtal med (se s. 193 samt SOU 2018:82 s. 126). Statens servicecenter ställer sig tveksamt till att en sådan tolkning, varken sett till sin bokstav eller sitt syfte, kan göras av den aktuella bestämmelsen i förhållande till personalen hos sådana leverantörer. Det kan i sammanhanget bl.a. framhållas att motsvarande rekvisit gäller i 3 kap. 1 § om vilka som kan bli föremål för säkerhetsprövning. Utan att det har betydelse för utredningens förslag kan det finnas skäl att tydliggöra dessa aspekter.

I detta ärende har generaldirektör Åsa Lindh beslutat efter föredragning av rättschef Mikael Vall. I den slutliga handläggningen har också tf. säkerhetsskyddschef Martin Frimanson och förhandlingsansvarig Katrin Lutti deltagit.